

МЕТОДОЛОГІЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасній юридичній науці питання щодо вироблення єдиної термінології, яка б описувала процеси, що виникають в ході реалізації оперативно-розшукової інформації, є далеким від свого однозначного вирішення. При цьому очевидно, що ця проблематика є ключовою при вирішенні питань використання оперативно-розшукових даних в судочинстві. Сьогодні складно сперечатися з тим, що форма та методика використання оперативної інформації в доказовій сфері є запорукою своєчасного розкриття злочинів та справедливого кримінального судочинства. У цьому зв'язку питання легалізації результатів оперативно-розшукової діяльності набувають не лише практичної, але й теоретичної значущості, оскільки в них напряду розкриваються проблеми зв'язку оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної форм юридичної діяльності.

Питанням легалізації результатів оперативно-розшукової діяльності присвятили свої розробки такі вітчизняні та російські учені, як Е. О. Дідоренко, С. В. Зуєв, А. М. Конєв, М. Й. Курочка, В. О. Лукашов, Д. Г. Манько, М. П. Поляков, О. О. Пунда, В. Ф. Робозеров, М. О. Янковий та ін.

Стаття 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає, що ОРД проводиться, насамперед, в інтересах кримінального судочинства [1], що безпосереднім чином визначає загальну спрямованість та структуру цього типу юридичної діяльності. При цьому результати оперативно-розшукової діяльності в рамках судочинства завжди існують у певній процесуальній формі, тобто відповідним чином оформлюються з метою подальшого використання у процесі доказування.

Термін «легалізація результатів оперативно-розшукової діяльності» з'явився досить давно та завжди був предметом теоретичних суперечок. Свого часу багато спеціалістів у сфері теорії та практики оперативно-розшукової діяльності робили акцент на тому, що саме поняття легалізації не підходить для позначення тієї процедури, яка насправді відбувається при перенесенні результатів оперативно-розшукових заходів до кримінально-процесуальної площини. І дійсно, використання цього поняття є певною традицією.

Ця традиція пов'язана, насамперед, із тим, що оперативно-розшукова діяльність завжди була овіяна певним ореолом таємничості та романтизму, а самі оперативно-розшукові заходи нерідко проходили на межі законного та злочинного. І законодавче закріплення та регламентація оперативно-розшукової діяльності усього лише стало фактом визнання такого роду діяльності. Внутрішній же її зміст, методологія, технологія та тактика до сьогодні залишаються закритими для осіб, які до неї не причетні. Саме такий дух «нелегальності» породив свого часу термінологію, що відобразила зворотний про-

цес — виведення результатів оперативно-розшукової діяльності з тіні нелегальності до сфери гласного правозастосування та судової діяльності.

Схожій позиції у трактовці поняття «легалізація результатів оперативно-розшукової діяльності» дотримується М. П. Поляков. Він вважає, що термін «легалізація» у значній мірі є породженням та результатом принципу конспірації, що є панівним на «території» оперативно-розшукової діяльності. «У період, що передував прийняттю законів про оперативно-розшукову діяльність, — пише дослідник, — процедура легалізації полягала не лише в заміні джерела інформації, а й в затушуванні самого факту застосування засобів оперативно-розшукової діяльності взагалі. Згадаймо хоча б суспільну документацію. Таким чином, термін «легалізація» був навіяний нелегальністю оперативно-розшукової діяльності, властивій їй до законодавчого закріплення» [2, 111].

У той же час законодавче визнання оперативно-розшукової діяльності, на думку цілого ряду сучасних дослідників, саме по собі «зняло» питання щодо легалізації, оскільки ця діяльність стала цілком законною. Однак, на нашу думку, у сфері оперативно-розшукових заходів легалізація продовжує залишатися одним з ключових аспектів її використання у кримінальному судочинстві.

У сучасній науковій літературі досить часто зустрічаються критичні думки щодо використання концепції легалізації по відношенню до оперативно-розшукової діяльності. Так, С. В. Зуєв вважає, що буквальне значення слова «легалізація» виражається у дозволенні певної діяльності, її узаконення, надання юридичної сили певному акту чи дії. Виходячи з цього, дослідник робить висновки, що використання поняття легалізації оперативно-розшукової діяльності породжує парадокс, адже видається, що до легалізації вона не є законною, а її результати не мають юридичної сили, а тому від цього поняття слід відмовитися [3, 54].

Так само критично ставиться до поняття «легалізація» М. П. Поляков. Розрізняючи два значення поняття легалізація — вузьке та широке, — автор пише, що у вузькому сенсі легалізація розглядається як процес перетворення інформації, отриманої оперативно-розшуковим шляхом, у докази, а за широкого підходу цим терміном позначають будь-які процеси перетворення оперативно-розшукової інформації в кримінально-процесуальну [2, 117]. Однак дослідник наполягає на тому, що сама сутність легалізації не відповідає тій процедурі, що в кінцевому результаті приводить до внесення інформації в площину кримінального процесу, щоправда, не наводячи ніяких аргументів на користь цього твердження.

Тим не менш легалізація у найбільш широкому сенсі розуміється як правова процедура, яку здійснює уповноважений суб'єкт з питань визнання, дозволу, підтвердження, узаконення певних об'єктів, суб'єктів, дій в інтересах зацікавлених осіб [4, 57].

Існування легалізації як особливої правової процедури нерозривно пов'язано з необхідністю впорядкування процесуальних дій і об'єднання в ціле стадій юридичного процесу [5, 7], а тому можна стверджувати, що легалізація результатів оперативно-розшукової діяльності є не лише одним з елементів, що

забезпечує цілісність кримінального судочинства, але й кінцевий етап, мета проведення оперативно-розшукових дій.

У наш час в науковій літературі поняття легалізації усе частіше замінюють поняттями документування, трансформації та інтерпретації. Проаналізуємо їх зв'язки з процедурою легалізації.

У теорії оперативно-розшукової діяльності під документуванням як одним з різновидів оформлення результатів оперативно-розшукових дій зазвичай розуміють: 1) процес пізнання, тобто збирання (виявлення), вивчення (перевірка), оцінка та фіксація в документах фактичних даних про обставини скоєного злочину; 2) діяльність, що забезпечує можливість використання отриманих оперативно-розшуковим шляхом відомостей (матеріалів) у кримінальному судочинстві [6, 441]. У цьому контексті нескладно помітити, що поняття «документування» має обмежену сферу застосування: в основному — для характеристики безпосередніх дій учасників оперативно-розшукової діяльності з фіксації в документальній формі інформації, чого, очевидно, недостатньо для входження цієї інформації до сфери кримінально-процесуальних відносин.

Більше того, саме поняття документування передбачає легалізацію результатів оперативно-розшукової діяльності. Документування є передумовою легалізації, а тому не може витіснити її. Так, російський дослідник В. О. Лукашов зазначає, що «за своєю природою документування злочинних діянь об'єктів оперативно-розшукової діяльності — це система оперативних заходів, здійснюваних за програмою кримінально-процесуального доказування, що полягають у зборі та оперативному закріпленні таких фактичних даних, які підлягають процесуальній легалізації (виділено мною. — П. Ш.)» [7, 7-8].

Особливої популярності в останні часи набуває інше поняття — «трансформація». Так, на думку О. О. Пунди, процес перетворення оперативно-розшукової інформації у доказову форму є певною «трансформацією матеріальних об'єктів, документів та вербальної інформації, отриманих оперативно-розшуковим шляхом у докази» [8, 320]. Поняття трансформації підтримується також рядом учених. У той же час слід зазначити, що поняття «трансформація», незважаючи на поширеність в межах доказового права та теорії процесуального права, усе ж таки не в повній мірі охоплює усі стадії процесу перенесення результатів оперативно-розшукової діяльності до площини процесуальних дій, оскільки не відображає юридичної природи такої трансформації. Трансформація, на нашу думку, має місце завжди, коли відбувається документальна фіксація будь-якої інформації, отриманої в ході оперативно-розшукових дій. Однак, говорячи про використання цієї інформації у судочинстві, слід використовувати поняття, що апелюють до певної процесуальної форми, чого поняття «трансформація» не передбачає.

Поняття «трансформація» акцентує увагу на певній технологічності процесу перетворення результатів оперативно-розшукової діяльності на докази. Однак і легалізація, по суті, є технологією, що має свою методику та алгоритм, а також передбачає трансформацію змісту та форми інформації, що є об'єктом легалізації.

Окремої уваги заслуговує поняття «інтерпретація», що особливої популярності сьогодні набуває в межах російської школи процесуального права. Так, М. П. Поляков пропонує розуміти під інтерпретацією «тлумачення отриманих оперативно-розшуковим шляхом результатів, як по відношенню до їх змісту, так і форми, з позицій доцільності та можливості їх використання у кримінальному судочинстві» [9, 31]. Ця позиція знаходить підтримку і в інших учених.

Серйозною перевагою використання концепції інтерпретації є, на наш погляд, те, що головним елементом в ній виступає діяльність з переосмислення результатів оперативно-розшукової діяльності з позицій кримінально-процесуального закону. Однак і з цим поняттям пов'язані відповідні теоретичні проблеми. Очевидно, що перед тим, як бути розтлумаченою відповідно до положень кримінально-процесуального права, оперативно-розшукова інформація має бути розкрита, виявлена, задокументована та відповідним чином пов'язана з іншими матеріалами у справі. А тому інтерпретація охоплює лише незначний аспект дій, необхідних для перенесення оперативно-розшукової інформації до площини кримінально-процесуальної форми.

На користь використання поняття «легалізація» говорить також те, що, як зазначає А. М. Конєв, юридична легалізація є одночасно формою та процесом юридичної діяльності, а також техніко-юридичною конструкцією, що має специфічні риси, та функціональними можливостями в умовах сучасної правової дійсності [10, 7]. При цьому дослідник зазначає, що такий специфічний вид легалізації, як легалізація результатів оперативно-розшукової діяльності, може розглядатися не лише у ретроспективному плані. У сучасних умовах легалізація результатів оперативно-розшукової діяльності постає як процес підбору належної та доцільної юридичної форми, за допомогою якої значима оперативно-розшукова інформація представляється до сфери публічної кримінально-процесуальної аргументації [11, 9-10].

У той же час справедливим є судження М. Й. Курочки, який вважає, що результати оперативно-розшукової діяльності не мають прямих юридичних наслідків. Саме тому необхідна легалізація як процедура надання оперативно-розшуковій інформації юридичної сили. У контексті ж використання результатів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному судочинстві йдеться про надання цій інформації кримінально-процесуальної сили. Ця сила визначається кількома моментами - змістом інформації та формою, за допомогою якої вона буде досягатися та передаватися [12, 34].

Отже, фактично, говорячи про легалізацію результатів оперативно-розшукової діяльності, ми маємо розкрити такі значущі моменти:

- процедура трансформації фактичних відомостей, отриманих в результаті оперативно-розшукової діяльності, у докази (первинний етап легалізації);
- умови і способи допустимості доказів (вторинна легалізація).

Найперше теоретичне питання, що пов'язане з легалізацією результатів оперативно-розшукової діяльності, полягає у тому, яким чином пов'язані між собою ці результати та докази. Первинна легалізація, тобто трансформація фактичних даних у докази, — одна з найбільш спірних проблем як в рамках

теорії оперативно-розшукової діяльності, так і в теорії кримінального процесу. Так, у радянській літературі висловлювалася думка, що збирання доказів є частиною процесу доказування, який, у свою чергу, є процесуальною діяльністю, що здійснюється виключно у встановлених законом формах, серед яких оперативно-розшукова діяльність не фігурує, оскільки вона не є стадією кримінального процесу. Однак фактичні відомості, отримані в результаті оперативно-розшукових засобів, не можуть втратити свого значення як відображення об'єктивної реальності залежно від того, яким шляхом вони отримані, процесуальним чи непроцесуальним.

Українське кримінально-процесуальне законодавство, між тим, прямо передбачає використання фактичних відомостей, отриманих у результаті оперативно-розшукової діяльності. Так, старий Кримінально-процесуальний кодекс України у ч. 2 ст. 65 передбачав, що докази є даними, що встановлюються: показаннями свідка, показаннями потерпілого, показаннями підозрюваного, показаннями обвинуваченого, висновком експерта, речовими доказами, протоколами слідчих і судових дій, протоколами з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами оперативно-розшукових заходів, та іншими документами [13]. Новий Кримінально-процесуальний кодекс України ч. 2 та 3 ст. 93 також передбачає, що збирання доказів здійснюється шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених Кодексом [14].

Таким чином, кримінально-процесуальне законодавство стає на позицію тих учених, які схильні пов'язувати результати оперативно-розшукової діяльності з доказами безпосереднім чином. Існує навіть думка, висловлена В. Ф. Робозеровим, що кримінально-процесуальний закон, надаючи слідчому право давати вказівки на проведення оперативно-розшукових дій, тим самим створює презумпцію допустимості використання відомостей, отриманих в їх результаті, тобто фактично легалізує ці відомості ще до їх отримання [15, 108].

Як справедливо зазначає М. О. Янковий, усю інформацію, яка отримується в результаті оперативно-розшукової діяльності, може бути поділено на процесуальну та непроцесуальну. При цьому непроцесуальна інформація може й повинна використовуватися у доказуванні, тобто трансформуватися в докази, легалізуватися. Однак традиційне заперечення доказового значення непроцесуальної інформації зберігає своє значення, а тому радикальна точка зору В. Ф. Робозерова не відповідає практиці та теорії доказування [16, 167]. Узяті самі по собі відомості, отримані в результаті оперативно-розшукової діяльності, не є доказами, оскільки не відповідають його нормативному визначенню. Суттєва особливість оперативно-розшукових заходів полягає у тому, що вони не є кримінально-процесуальними актами, а тому їх проведення лежить поза кримінально-правової форми.

Отже, *первинна легалізація результатів оперативно-розшукової діяльності* — це діяльність з їх юридизації, тобто документального оформлення та непроцесуального осмислення інформації про подію злочину, його суттєві обставини та інші значимі факти об'єктивної дійсності як потенційних доказів у кримінальному судочинстві.

Таким чином, навіть нормативне закріплення можливості використання оперативно-розшукових даних не знімає проблеми. Залишається простір для використання процедури легалізації, яка фактично є вторинною — процесуальною по своїй природі. Сутність вторинної легалізації полягає у набутті оперативно-розшуковою інформацією процесуальної форми. Саме тому первинна легалізація, спрямована на виявлення зв'язків між інформацією, отриманою в результаті оперативно-розшукових заходів, має доповнюватися вторинною легалізацією, яка в цьому контексті постає як процес допуску інформації, отриманої в процесі проведення оперативно-розшукових заходів, до кримінального судочинства. Так, відомості, одержані в результаті оперативно-розшукових заходів, можуть набути значення судових доказів, тобто перейти в площину кримінального судочинства, лише в тому випадку, якщо їх належність до обставин, що досліджуються у кримінальній справі, буде встановлена із джерел, передбачених законом [17, 43]. В іншому випадку вони можуть використовуватися лише в контексті первинної легалізації, тобто в непроцесуальній формі.

Оперативно-розшукова інформація, зафіксована у непроцесуальній формі (тобто первинно легалізована), і ця ж інформація, закріплена у процесуальну форму (вторинно легалізована у процесі доказування), мають як загальні риси, так і риси відмінності. Загальне тут полягає у тому, що ця інформація за своєю природою відображає факти. Відмінність полягає у тому, що вони збираються, досліджуються і перевіряються різними методами, прийомами та засобами.

Вторинна легалізація результатів оперативно-розшукової діяльності полягає у встановленні нормативних ознак доказів по відношенню до отриманої інформації. Ця проблема лежить у площині належності та допустимості доказів. На думку О. С. Степанова, доказами в кримінальній справі є будь-які відомості, на підставі яких у визначеному законом порядку слідчий, прокурор, суддя і суд встановлюють наявність і відсутність суспільно небезпечного діяння, винуватість особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [18, 9].

Належність доказів відповідає, з одного боку, на питання про наявність зв'язку між змістом доказу і фактом, який підлягає встановленню; з іншого боку — визначає, наскільки точно встановлено та розкрито в доказі факт, що підлягає доказуванню. Іншими словами, належний доказ має визначену доказову силу; не належний — не має її зовсім.

Таким чином, належність доказів — це один із критеріїв оцінки доказів, що виражає об'єктивний зв'язок будь-яких відомостей, що пов'язані з обставинами конкретної кримінальної справи, а точніше — з обставинами, що входять до предмета доказування.

Тільки після виконання процедур, необхідних для всиновлення та забезпечення належності доказів, уможлиблюється вторинна їх легалізація у процесуальній формі. Більше того, якщо у процесі використання легалізованого доказу, сформованого на підставі результатів оперативно-розшукової діяльності, не будуть підтверджуватися його зв'язки, залежності та відносини з іншими доказами, то його буде делегалізовано, тобто визнано неналежним.

Однак головна проблема, що постає перед теорією та практикою оперативно-розшукової діяльності у цьому контексті полягає у тому, що якщо виходити з позиції законодавця, який у ст. 10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» закріпив, що результати оперативно-розшукової діяльності можуть використовуватися у доказуванні, то слід визнати просту тотожність результатів оперативно-розшукової діяльності та доказів. Однак таке ототожнення не є можливим, оскільки результати оперативно-розшукової діяльності, як уже зазначалося, не породжують юридичних наслідків самі по собі, а лише у легалізованій формі.

Таким чином, *вторинна легалізація результатів оперативно-розшукової діяльності* може розглядатися як діяльність, що здійснюється у процесуальній формі та спрямована на трансформацію первинно легалізованої оперативно-розшукової інформації у форму доказів у кримінальному судочинстві, що відповідає критеріям належності та допустимості.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що сучасна легалізація результатів оперативно-розшукової діяльності є складним багатоаспектним двоетапним процесом, специфічним сплавом законної та підзаконної методики із застосуванням творчого підходу слідчого. Недивно при цьому, що дослідники феномена легалізації результатів оперативно-розшукової інформації звертають увагу на деякі теоретичні проблеми легалізації як такої. Виходячи з сучасного змісту поняття легалізації, необхідно прийняти до уваги той факт, що для розуміння сутності феномена легалізації результатів оперативно-розшукової діяльності неможна обмежуватися традиційним «секретно-конспіративним» підходом і слід розглядати це явище з різних позицій. У цьому контексті легалізація, крім зазначеного смислу, несе в собі ще й смисл, що впливає не з семантики цього слова, а з його змістовного наповнення, що характерне для інших сфер юридичної науки. Саме тому легалізацію результатів оперативно-розшукової діяльності слід розглядати як надання юридичної сили отриманій інформації, тобто її кримінально-процесуальне оформлення.

Процес легалізації результатів оперативно-розшукової діяльності можна також розглядати як процес підбирання належної юридичної форми, за допомогою якої юридично значима оперативно-розшукова інформація буде представлена до публічної сфери кримінального судочинства. І саме ця проблема знаходить своє вираження у запропонованих поняттях первинної та вторинної легалізації, що виражена у непроцесуальній та процесуальній її формах.

Література

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України станом на 2 груд. 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 22. — Ст. 303.
2. Поляков М. П. Уголовно-процессуальная интерпретация результатов оперативно-розыскной деятельности : монография / М. П. Поляков ; под науч. ред. В. Т. Томина. — Н. Новгород : Нижегород. правовая акад., 2001. — 262 с.
3. Зуев С. В. Понятие и структура привлечения результатов оперативно-розыскной деятельности в уголовный процесс // Следователь. — 2005. — № 3. — С. 54-55.
4. Манько Д. Г. Юридична природа легалізації // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. — О., 2001. — Вип. 11. — С. 56-60.
5. Манько Д. Г. Легалізація як правова процедура : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Д. Г. Манько. — О., 2009. — 20 с.
6. Оперативно-розыскная деятельность : учебник / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Сипилова [и др.]. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : ИНФРА-М, 2004. — XIV, 848 с.
7. Лукашов В. А. О некоторых морально-этических аспектах оперативно-розыскной деятельности // Законность, оперативно-розыскная деятельность и уголовный процесс : материалы международного науч.-практ. конф. — СПб. : СПбГУ, 1998. — Ч. 2. — С. 7-8.
8. Пунда О. О. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності у доказуванні в кримінальному процесі // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. — Вип. 16. — С. 319-321.
9. Поляков М. П. О понятии уголовно-правовой интерпретации результатов оперативно-розыскной деятельности // Профессионал. — 1999. — № 5-6. — С. 30-33.
10. Конев А. Н. Юридическая легализация (теория, практика, техника) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / А. Н. Конев. — Владимир, 2012. — 35 с.
11. Конев А. Н. Легализация результатов оперативно-розыскной деятельности (теория, практика, техника) // Вестник Нижегородской академии МВД России. — 2011. — № 3. — С. 8-14.
12. Курочка М. Легалізація оперативно-розшукової діяльності у доказуванні // Право України. — 1999. — № 10. — С. 34-36.
13. Кримінально-процесуальний кодекс України у редакції від 18 жовтня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1961. — № 2. — Ст. 15. (втратив чинність).
14. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. // Офіційний вісник України. — 2012. — № 37. — Ст. 1370.
15. Робозеров В. Ф. Оперативно-розыскная информация в системе судебного доказывания // Правоведение. — 1978. — № 6. — С. 106-108.
16. Янковий М. О. До питання про використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному судочинстві // Південноукраїнський правничий часопис. — 2008. — Вип. 1. — С. 165-168.
17. Дидоренко Э. А. Процессуальный статус оперативно-розыскной деятельности в уголовном судопроизводстве : монография / Э. А. Дидоренко, С. А. Кириченко, Б. Г. Розовский. — Луганск : РИО Луганск.ин-та внутр. дел, 2000. — 95 с.
18. Степанов О. С. Належність та допустимість доказів у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / О. С. Степанов. — К., 2007. — 20 с.

Анотація

Шанірко М. П. Методологія легалізації результатів оперативно-розшукової діяльності. — Стаття.

У статті розглянуто методологічні та теоретичні аспекти легалізації оперативно-розшукової інформації. Розглянуто співвідношення понять легалізація, документування, трансформація та інтерпретація результатів оперативно-розшукової діяльності. Запропоновано виділяти дві стадії легалізації оперативно-розшукової інформації: первинну та вторинну.

Ключові слова: легалізація, оперативно-розшукова діяльність, оперативна інформація.

Аннотация

Шапирко М. П. Методология легализации результатов оперативно-розыскной деятельности. — Статья.

В статье рассмотрены методологические и теоретические аспекты легализации оперативно-розыскной информации. Рассмотрено соотношение понятий легализации, документирования, трансформации и интерпретации результатов оперативно-розыскной деятельности. Предложено выделять две стадии легализации оперативно-розыскной информации: первичную и вторичную.

Ключевые слова: легализация, оперативно-розыскная деятельность, оперативная информация.

Summary

Shapirko M. P. Methodology of the Operatively-Search Activity Results Legalisation. — Article.

The article describes the methodological and theoretical aspects of the legalization of operational and investigative information. Relationship between the concepts legalization, documentation, transformation and interpretation of the results of operational-search activities have been discussed. It is suggested that two stages of legalization operational and investigative information: primary and secondary.

Keywords: legalization, operational-search activity, operational information.

УДК 340.134/136:340.115

А. І. Барьяк

СИСТЕМА ПРАВОВИХ АКТІВ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

З моменту набуття незалежності в Україні формується система права та система законодавства, в яких на якісно нових началах вибудовується правова державність. Масив теоретичних питань, що пов'язаний з цими процесами, демонструє, що серед перспективних напрямків дослідження правової системи України особливе місце посідають теоретичні аспекти системного підходу до права, чому в останні роки було присвячено чимало наукових праць. В цьому контексті розглядаються питання про систему права, правову систему, систему законодавства, систему правових засобів тощо.

Показово, що оминається увагою важливий аспект внутрішньої системної узгодженості правової сфери, який полягає у формуванні та розвитку системи правових актів. У контексті вітчизняної юриспруденції найчастіше зустрічаються дискусії з приводу системи нормативно-правових актів, ведуться дискусії щодо доцільності законодавчого її закріплення (Н. М. Оніщенко, Ю. С. Шемшученко, В. В. Косович та ін.), тлумачаться різноманітні грані співвідношення понять «система законодавства» та «система нормативно-правових актів» (О. Ф. Скакун, О. Г. Мурашин). Однак поза увагою дослідників залишається більш широкий контекст проблеми: яким чином в просторі української правової системи утворюються та взаємодіють системи правових актів як базових компонентів текстуального вираження права? Правові акти як компоненти правової системи на загальнотеоретичному рівні досліджувалися С. С. Алексєєвим, В. В. Івановим, В. А. Ойгензихтом, Ю. А. Тихомировим, А. Ф. Черданцевим та ін.

© А. І. Барьяк, 2012